

ArkeoDok

Arkeologisk dokumentation

Skattplats St. Vikers Lärbro socken
Gotland

ArkeoDok

Oktober 2005

Rapport Arkeodok 2005:7

Bakgrund

Under en följd av år har arkeologiska undersökningar av resterna efter två vikingatida silverskatter skett inom fastigheten Stora Vikers 1:34 i Lärbro socken (för en sammanställning av tidigare undersökningar, se rapport i läns museet på Gotlands arkiv). Platsen har därtill varit utsatt för plundring under många år. Senast under våren 2005 kunde markägaren konstatera plundringar i åkern (karta 1).

Flera av skattplatserna på Gotland är mer eller mindre regelmässigt utsatta för plundring i samband med att åkrarna plöjs. Mot bakgrund i detta förhållande har länsstyrelsen på Gotland beslutat att låta genomföra efterundersökningar av ett antal platser som bedömts vara potentiella plundringsplatser. Dessa platser kommer att genomsökas under hösten 2005. Föreliggande rapport avser en av dessa platser.

Tyngdpunkten i undersökningarna innebär enligt uppdraget att efter harvning och sådd av åkern genomsöka själva området för silverskatterna, så som de kommer till uttryck i tidigare undersökningar. Några mer detaljerade undersökningar i form av utgrävningar eller kompletterande undersökningar utanför de aktuella områdena är det således inte frågan om.

Uppdragets karaktär har därför inneburit en koncentration av genomsökningarna till själva skattområdena och användandet av metalldetektor för att spåra eventuella ytterligare mynt eller andra delar av silverskatterna. Rent praktisk har detta inneburit att vi inte har tagit fasta på de föremål av järn som regelbundet förekommer i åkrarna på Gotland, och inte minst i anslutning till de skattplatser där skatten legat i ett hus eller på en gårdsplats.

Det här innebär att dessa efterundersökningar av skattplatserna i mycket ringa grad säger något om fornlämningsmiljöns karaktär, generella tidsställning eller funktion, vilket bör beaktas vid en tolkning av fynden eller vid en vetenskaplig bearbetning av resultaten.

Vid Stora Vikers i Lärbro socken, som föreliggande rapport således handlar om, har man kunnat konstatera förekomsten av två silverskatter. Den större skatten innehåller arabiska mynt med en tpg satt till 963/64. Totalt har ca 360 mynt från denna skatt tagits tillvara. Ca 50 meter längre mot norr har en andra skatt påträffats, innehållande 17 mynt; framför allt tyska och engelska mynt från tiden omkring år 1000.

Syfte

Syftet med föreliggande undersökning, som genomfördes av undertecknad och Jonas Ström fredagen den 23 september 2005, avsåg att direkt efter att markägaren plöjt och harvat åkern avsöka densamma för att plocka upp eventuella resterande mynt från de två skatterna och eventuella andra delar av skatterna.

Det hela rör sig med andra ord om en ren räddningsundersökning varför några mer detaljerade studier inte har genomförts.

Metod

Tyngdpunkten i den avsökt utan koncentrerades till de två skattplatserna, såsom de framträder från de tidigare undersökningarna. Därtill avsöktes ett område beläget mer mot nordost från den södra skatten, som under våren 2005 varit utsatt för plundringar enligt markägaren.

Avsökningen skedde medelst metalldetektor. Registreringen av framkomna mynt har skett medelst GPS, vilket innebär att den exakta punkten kan variera med ett par meter från det värde som erhålls via GPS. Denna skillnad blir dock tämligen minimal i en karta av ordinär skala och kan ses som försumbar i detta sammanhang.

Marken var vid undersökningen plöjd och harvad. Jordarten är sand och den torra hösten har inneburit att man vid karteringstillfället inte kunde urskilja några direkta färgningar i åkern som kunde avslöja överplöjda boplatser. Markägaren anmärkte dock att det i den

sydvästra delen av åkern vid flera tillfällen har kunnat konstateras något som han benämnde ”härdar”; mörk jord tydligt urskiljbar mot den ljusa sanden.

Resultat

De ytor som avsöktes framgår av kartan II. Som ovan sades koncentrerades undersökningarna till de två kända skattplatserna. Därtill kom ett område mer mot öster och norr att avsökas. Totalt påträffades ca 60 mynt, framför allt arabiska och därmed tillhörande den södra skatten (för en rumslig lokaliering av mynten, se karta II) . Av den norra skatten; den från 1000-talet, påträffades 2 mynt (se bilaga 1). Anmärkningsvärt är att en mycket stor del av de arabiska mynten enbart utgjordes av mycket små fragment, vilket sannolikt skall förstås som att de flesta mynten vid det här laget är upptagna och att det nu enbart finns mycket små fragment kvar som missats vid tidigare undersökningar. Av silver påträffades även en del av en ornerad armring och ett par tvinnade silvertrådar.

En översiktlig sammanställning med tidigare undersökningar ger vid handen att de nu påträffade mynten från den södra skatten huvudsakligen återfinns strax väster om de tidigare upptagna mynten, något som kan förklaras av att man vid tidigare undersökningar i ringa grad har penetrerat områden längre ut från centrum av skattområdet.

Utöver mynten och de övriga föremålen av silver påträffades ett mindre antal fynd som kan karakteriseras som boplatssfynd eller gravfynd. Särskilt bör beaktas de två fynden i den nordöstra delen av undersökningsytan, som bestod av en del av ett dosformigt spänne och en del av ett djurhuvudformat spänne från vikingatid. Dessa påträffades med endast en dryg meters mellanrum. Sannolikheten att påträffa två tidstypiska kvinno-spännen inom en så begränsad yta från ett boplatsslager kan nog ses som tämligen ringa. Med andra ord; dessa två fynd kan mycket väl tyda på förekomsten

Exmpel på de arabiska mynten från skatt I. Under dessa en del av en ornerad silverarmring, dekorerad med linjer och punkter (ca 4 cm lång) och tvinnade silvertrådar (ca 5 cm långa).

av ovan jord osynliga gravar inom detta område.

Den här typen av ovan jord osynliga gravar torde ha varit det vanligaste begravningssättet under vikingatid och mycket tyder på att dessa återfinns i ringa avstånd från själva boplatsen. Här kan erinras om att vid de pågående undersökningarna vid Spillings i Othem socken, påträffades under sommaren 2005 en brandgrav i direkt anslutning till boplatsoområdet.

Centralt i det avsökta området finns ett område med tämligen rikligt med sten, både en del större gråstenar, men också mindre stenar. Inom detta område påträffades ett par föremål av boplatsskarakter och i markytan kan urskiljas ett område som skulle kunna vara bebyggelsespår.

Administrativa uppgifter

Arbetet genomfördes av undertecknad och Jonas Ström, som har lång erfarenhet av att använda metalledetektor.

Det ursprungliga målet var att lägga samman de nya fynden med de tidigare undersökningarna. Dessa senare är dock inte redovisade på ett enhetligt sätt och det finns vissa oklarheter i rapporterna som gör att detta tyvärr inte låter sig göras. Därför redovisas utbredningen i rummet enbart av de nya fynden som gjordes.

Föremålen är överlämnade till länsmuseet på Gotland. Rapport tillställd Länsmuseet på Gotland, länsstyreslen på Gotland och ATA, Riksantikvarieämbetet.

Doc. Dan Carlsson

Bilaga
- fyndlistor

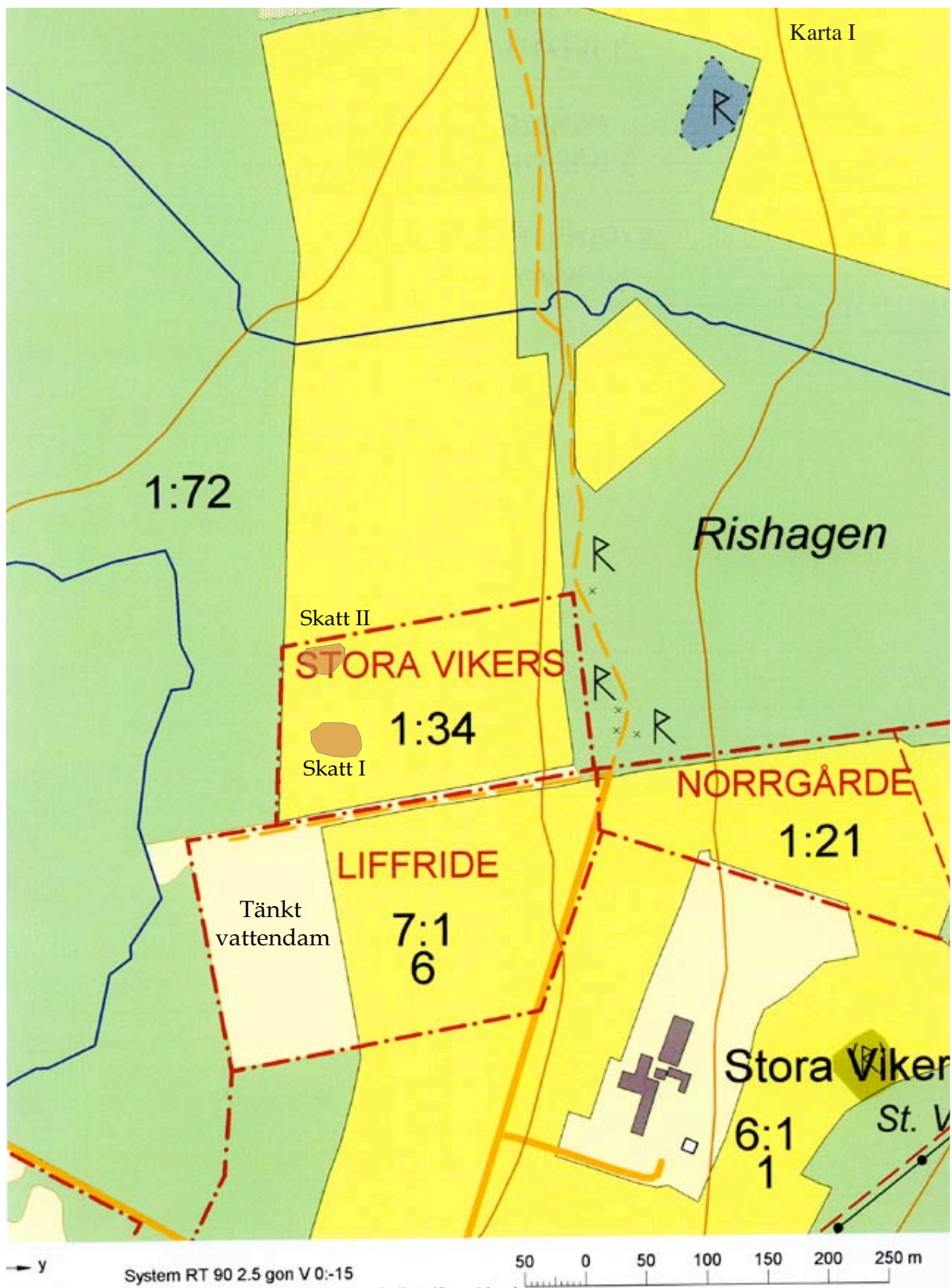
**Lista över föremål funna på St. Vikers
1:34, Lärbro socken i samband med
efterundersökning med metalldetektor den 23
september 2005**

Bilaga 1

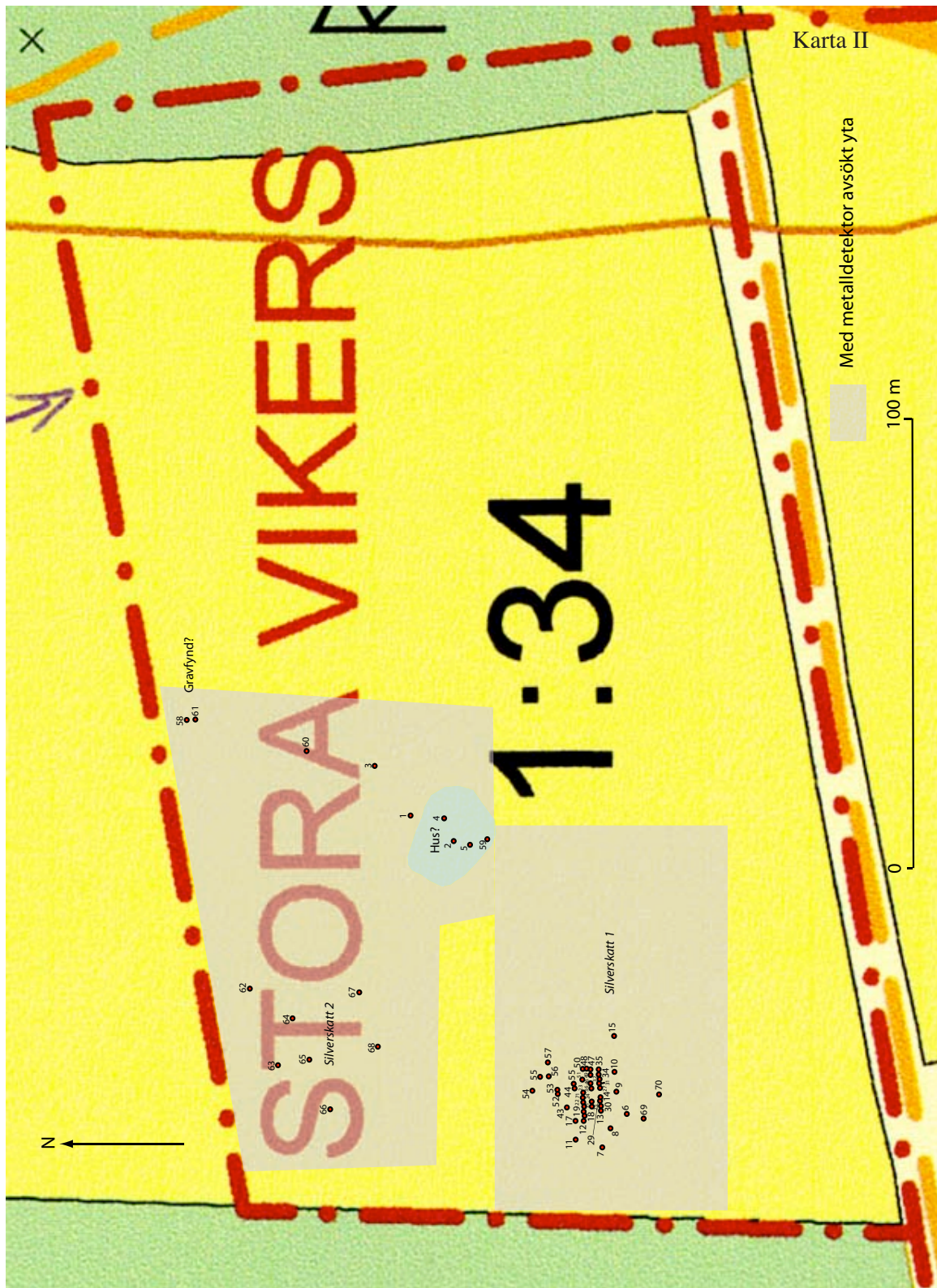
Fyndnr Beskrivning

F1 Ändbit till armring/halsring, silver, 3,6 cm, rakt avslut, dekorerad
 F2 Nyckelhålsbeslag, ornerat, recent
 F3 Finger(?)ring, enkel, kopparlegering
 F4 Arabiskt silvermynt, helt
 F5 Fragmentariskt föremål av kopparlegering, ev. topp till fingerborg
 F6 Arabiskt mynt, fragment
 F7 Bronsbleck, ca 1 cm stort.
 F8 En liten kula, sannolikt av bly. Diam. ca 0,4 cm
 F9 Arabiskt mynt, nästan helt. Hål i kanten
 F10 Blyklump, oregelbunden, ca 1 cm stor
 F11 arabiskt mynt, helt, litet, präglat bara på ena sidan
 F12 Ett litet bronsfragment, 0,5 cm stort
 F13 Arabiskt mynt, kvart
 F14 Tvinnad silvertråd, ca 5 cm lång i tre delar
 F15 Metalldroppe, möjligen bly. 0,3 cm
 F16 2 arabiska mynt från samma plats. Kvartstora
 F17 Arabiskt mynt, kvart
 F18 Arabiskt mynt, kvart
 F19 Arabiskt mynt (?), fragment
 F20 Arabiskt mynt, fragment
 F21 Arabiskt mynt, i det närmaste helt
 F22 Arabiskt mynt, fragment
 F23 arabiskt mynt, halvt
 F24 Arabiskt mynt, halvt
 F25 Arabiskt mynt, kvarts
 F26 Arabiskt mynt, fragment
 F27 Arabiskt mynt, halvt
 F28 Arabiskt mynt, halvt
 F29 Arabiskt mynt, liten diameter, tjockt, halvt
 F30 Arabiskt mynt, fragment
 F31 Arabiskt mynt, fragment
 F32 Arabiskt mynt, fragment
 F33 Arabiskt mynt, kvarts

F34 Arabiskt mynt, kvarts
 F35 Arabiskt mynt, nästan halvt
 F36 Arabiskt mynt, nästan helt
 F37-39 Ej använda nummer
 F40 Arabiskt mynt, fragment
 F41 Arabiskt mynt, kvarts
 F42 Arabiskt mynt, fragment
 F43 Del av enkel armring(?) av silver, ornerad på ena sidan, 3 cm långt med ögla
 F44 Arabiskt mynt, kvarts
 F45 Arabiskt mynt, nästan halvt
 F46 Arabiskt mynt, kvarts
 F47 Arabiskt mynt, kvarts
 F48 Arabiskt mynt, nästan halvt
 F49 Arabiskt mynt, fragment
 F50 Arabiskt mynt, kvarts
 F51 Arabiskt mynt, kvarts
 F52 Arabiskt mynt, kvarts
 F53 arabiskt mynt, fragment
 F54 Arabiskt mynt, fragment
 F55 Arabiskt mynt, fragment
 F56 Arabiskt mynt, fragment
 F57 Ände till patronhylsa, recent
 F58 Del av bottenplatta till djurhuvudformat spänne
 F59 Blyklump, oregelbunden, ca 1,5 cm stor
 F60 Metallfragment, sannolikt brons, ca 0,4 cm
 F61 Del av bottenplatta till dosformigt spänne
 F62 Beslag av brons i form av en ögla
 F63 Dräktnål av brons, vikingatid, ca 6 cm lång.
 F64 Metallfragment, sannolikt brons, ca 0,4 cm
 F65 Fiskformat remändebeslag (bältebeslag?), brons, ca 3 cm långt
 F66 Dräktnål, senvikingatida, brons, böjd, ca 8 cm lång. Ögla något avbruten
 F67 Tyskt (?) mynt, fragment
 F68 Bronsten, kvadratisk tvärsnitt, ca 4,5 cm långt.
 F69 Arabiskt mynt, kvarts
 F70 Metalldroppe, okänt material, ca 0,3 cm
 F71 Arabiskt mynt (?), fragment

Stora Vikers, Lärbro socken, Gotland. Skattplatserna utmärkta. Sannolikt har ytterligare en skatt funnits i det område som avbanades för att bli vattendam.

Utbredningen av påträffade mynt och andra föremål i samband med efterundersökning i september 2005.